

ZAŠTO IVAN KRNIC NIJE VOLIO »MLADE«?

Ivica Matičević

U ono malo književnopovijesnih pregleda pojedinih odsječaka hrvatske književne kritike, među kojima je razdoblje moderne još dobro prošlo (zanemarimo li pritom razlike u analitičkom opsegu te svrhama/funkcijama kojima su ti pregledi podređeni), kritičarski opus Ivana Krnica redovito je predstavljen kao atipičan i zaseban slučaj.¹ O njemu se piše kao o obrazovanom diletantu, ističe se podatak da ga je cijenio čak i Matoš, zatim da mu je kritičarski opus izuzetno plodan a pristup književnim djelima tipično impresionistički te, konačno, da zbog svojih shvaćanja književnosti i tadašnje književne prakse nije pripadao u izrazite »mlade«. Samo je Antun Barac pokušao nabrojane Krnicove osobine, koje je dakako prvi uočio, temeljitije i dokazati u svojoj monografiji *Hrvatska književna kritika* iz davne 1938, dosad još uvijek jedinoj (cinično bi bilo reći — i oglednoj) knjizi takve vrste, u okviru svojih analitičkih mogućnosti i shvaćanja književnopovijesne metodologije, o čijim je dosezima i ograničenjima već dovoljno rečeno u struci (primjerice, Lasić, Stamać, V. Flaker, da nabrojam samo najvažnije autore).² Ostali povjesničari hrvatske književne kritike (Hergešić, Pavletić, Vučetić, Šicel), i ne samo kad je riječ o Krnicu (on je samo dio niza), čvrsto se i nekritički drže Barčevih zaključaka, opetujući misli zajedničkoga prethodnika, ne upuštajući se u znatnija vlastita istraživanja građe. Mislim da je upravo tu i najveći problem postbarčevskih pregleda: nitko od njega nije temeljitije i dosljednije proučio/pročitao primarne kritičke tekstove, pa zato napretka u opisu i popisu materijala i nije moglo biti.³ U ostalim pregledima (vidi bilj. 1) nema ničega bitno novoga

na sadržajno-spoznajnoj razini što već nije deskribirano ili naznačeno u Barčevoj knjizi. Razlike su vidljive tek u karakteru stilskoga sloga (prezentaciji teme), koji neke od tih pregleda (primjerice, Pavletićev) čini — sasvim impresionistički rečeno — čitljivijima i zato prividno zanimljivijima od Barčeva monotonoga »pozitivnog induktivnog reflektiranja« (Lasić).

Nego, Krnic i »mladi«. S obzirom na godine i književnu generaciju s kojom debitira na kritičarskoj sceni — od 1898. u »Mladosti«, »Nadi«, »Vijencu« i »Narodnim novinama«, nešto kasnije i u »Životu«, te konačno »Savremeniku« i »Hrvatskoj smotri« — Krnic je doista mogao postati izraziti »mladi«. Mogao je to još i više s obzirom na pristup u ocjenjivanju književnih djela, u kojemu dominira dimenzija doživljaja, dojma i uživljanja u psihološku i idejnu stranu teksta, kritika instinkta, primarnoga osjećaja i neposredna refleksa,⁴ s mjestimičnim dodatkom biografizma i esejističkim mini-ekskurzima o sociološkim komponentama djela, čime je očito, što je činila većina kritičara moderne, plaćao zakašnjeli dug Taineovu utjecaju. Barčevi i Vučetićevi stavovi o Krnicovoj kritičarskoj metodi nisu podudarni: dok prvi tvrdi da je posrijedi impresionistički prosede uveden u hrvatsku kritiku nekoliko godina prije Matoša a zatim, kao takav, potvrđen u nizu kritičarskih napisa, dotle drugi smatra da Krnicov opus ponajprije svjedoči o karakteru analitičke, filozofsko-psihološke kritike kojom je autor uspješno i najbolje u svoje doba prikazao tako važna djela kao što su Kovačićev roman *U registraturi*, Kranjčevići *Trzaji* ili Matoševo *Novo iverje*.⁵ Iako se Krnic doista volio upuštati u razotkrivanje »duševnosti« likova (Kovačić, Matoš) odnosno psihološkoga aspekta pjesničkog nadahnuća (Kranjčević), takvi pokušaji nisu ništa drugo do izraz intelektualne avanture i preteške zadaće koju si je Krnic zadao; zato je Barac na boljem tragu: predominacija sintetičkih vrijednosnih sudova nastalih kao posljedica vođenja izrazito personalnoga dnevnika čitanja u kojem se bilježi maksimum neposrednih dojmova uz minimum argumentirane analitike bit je Krnicova kritičkoga pristupa. Psihologija (sociologija, filozofija...) samo je početni željeni aspekt, prag preko kojega prelaze dojmovi o pročitanoj, a početni aspekt naposljetku ostaje daleko, obrađen površno i upravo diletantski. Krnic je najčitljiviji (i najbolji) kada iznosi izravne dojmove, kad se ne skriva iza neke »uvjerljivije« spoznajne vizure i procedure.

Iako nije otvoreno sudjelovao u modernističkom pokretu, u ispisivanju njegovih programa i manifesta te pokretanju časopisa, iz toga se prvoga razdoblja

razvitka pokreta ipak pamti oštar Krnicov prikaz suvremene hrvatske kritičarske prakse objavljen u »Narodnoj misli« 1898, u listu koji je koncepcijski bio na tragu praških glasila, ali je za razliku od njih uspio izlaziti u Zagrebu.⁶ Krnicovi stavovi iz toga teksta uglavnom se podudaraju sa stavovima modernističke matice, naročito u dijelovima u kojima se govori o potrebi i važnosti kritičke prakse (opće načelo kriticisma), odnosno o djelovanju kritičkoga pisma kao sredstva za sustavno obrazovanje i odgajanje domaće publike (modernistički koncept interakcije »obrazovani pojedinac — narod«) te o potrebi iskrene i pravedne kritike (zahtjevi »mladih« za slobodom izražavanja i individualizmom).⁷ Na drugom je mjestu isticao kako su najvažnije inovacije »mladih« duh liberalizma koji je zavladao u pojedinim sferama kulturnoga i književnoga života (»rješava nas dužnosti, da o svemu imamo neka ustanovljena mišljenja«), njihova načelna borbenost protiv licemjerja i konzervativizma u određenim krugovima, zatim porast broja sudionika u raspravama o kulturi, umjetnosti i književnosti, te činjenica da je zagrebački književni život nakon preseljenja Bečana u Zagreb jednostavno »zadobio novih sila«.⁸

Da je prihvaćanje i pristajanje uz programatske zahtjeve pokreta u Krnica ipak samo parcijalno, odnosno da je njegov literarni habitus, prema temeljnom shvaćanju književnosti i vlastitoj kritičarskoj praksi, modernistički, ali ne i u smislu pripadnosti »mladima«, pokazalo se vrlo brzo, u vrijeme kada su i pokret i sukob »stari« — »mladi« bili na vrhuncu. Izabravši za sebe poziciju komentatora (pa i arbitra) s iskustvom neposrednoga svjedoka događaja koje komentira, Krnic već 1900, u nekoliko napisa u »Narodnim novinama« i »Vijencu«, a zatim i poslije (naročito u nepoznatom rukopisu iz 1910), pokazuje svoje nezadovoljstvo novim smjerom u književnosti i svoju odlučnost da ne pristane na — kako je govorio — besmislen spor između »starih« i »mladih« i svrstavanje u jedan od tabora.⁹ U prikazu i ocjeni sukoba Krnic ne uspostavlja ravnotežu krivnje i odgovornosti, otvoreno smatra da su sukob skrivili »mladi« oko »Mladosti« i »Hrvatskoga salona« kada su u hrvatsku književnost pokušali importirati dekadentsku struju (u Krnica je to neka vrsta sinonima za modernističke izme), struju koja uopće nije odgovarala domaćim književnim prilikama i koja je omogućila da se preuzimanjem samo njezine izvanjske forme, uz istodobnu nemogućnost preuzimanja duha sredine u kojoj je izvorno nastala — riječ je o poglavito francuskoj književnosti — pojavi niz minornih, epigonskih pisaca ali i ispodprosječnih djela u autora koji su inače dotad bili naši ponajbolji stvaraoci. Takav je primjer Srđan Tucić, koji

nakon *Trulog doma*, o kojemu Krnic piše hvalospjeve u »Nadi«, stvara, slijedeći modernistički odnosno dekadentski napatuk, svoja najslabija ostvarenja, prozne radove *Knjiga života* i *Zadnje poglavlje*.¹⁰ U kritici potonjega djela Krnic, preko uočenih slabosti Tucićeve estetike i znatnoga pada umjetničke razine u razvoju toga pisca nakon uspješnoga *Trulog doma*, izravno obračunava s modernističkim literarnim težnjama: »A sad napokon dolazi *Zadnje poglavlje*, što će u hrvatskoj književnosti vrijediti za knjigu divne dosadnosti, prazne poezije i užasna jezika. (...) Sama ova knjiga ne bi bila vrijedna, da se o njoj troši riječ, tolika je njezina slabost, ali jer je ona doista opsežniji rad, kojim naši modernisti izlaze na polje, to ćemo se osvrnuti na nju, da pokažemo, kako malo umjetničkoga temelja imaju literarni programi naših modernista.«¹¹ Upravo zato što je »Mladost« bila glavno borbena uporište dekadentske struje, nastupajući bučno i s pompom, usredotočujući svoj bunt, nakon socijalno-ekonomsko-političkih aspiracija pražana, na književno-umjetničko područje, Krnic u njoj objavljuje tek jedan kritički tekst.¹² Njemu je daleko draži »Život«, jer je, kako je govorio, »slobodna revija«: nije se opredijelila ni za jednu od suprotstavljenih struja i nije poticala opreke u književnom životu.¹³

Modernistički koncept *poetike novog* Krnic nikako nije mogao prihvatiti, zbog tri razloga: **prvi**, jer je smatrao da je posrijedi nekritička, površna i pomodna recepcija zapadnoeuropskih izama na koje smo mi, kao malen i neslobodan narod olako pristali (Krnic rabi izraz »veliko čuvstvo« podrazumijevajući pod tim intelektualnu, estetsku i emotivnu predispoziciju određene sredine da usvoji pojedini literarni koncept; hrvatska književnost i kritika nisu pokazali »veliko čuvstvo« u usvajanju modernističkih izama, tj. dekadentstva, osim u rijetkim slučajevima — Matoš, Marjanović, Begović...);¹⁴ **drugi**, neprimjerenim preuzimanjem stranih koncepata hrvatska književna tradicija gurnuta je na marginu, a suvremena je književna proizvodnja (kojoj se priključuje i kritika) samo niz osrednjih ili slabih djela bez narodne i nacionalne individualnosti (zaziva nasljedovanje uzora — Preradovića, Šenoa i Gjalskoga — koji su pokazali kako se u književnosti, bez površno importiranih modela i s »velikim čuvstvom«, promoviraju narodne vrijednosti);¹⁵ i **treći razlog**, prihvaćanje stranih koncepata mora biti postupno i odmjereno a dužnost je književne kritike da najprije prouči literarne struje i pojave u vanjskom svijetu te da ih onda konzekventno predstavi domaćoj publici (kritičari bi morali znati — zato se od njih i zahtijeva veliko znanje, osjećaj mjere i sposobnost obrazlaganja i

uvjeravanja — koje književne pojave u stranim literaturama odgovaraju domaćoj sredini, koje će od njih izazvati zrelu umjetničku reakciju a o kojima samo treba izvijestiti bez lažnoga naglašavanja njihova značenja odnosno pogrešnoga poticanja razvoja u nacionalnim prilikama).¹⁶ Krnic je, dakle, za prešutno uvođenje nekakve kritičarske korektivne instancije koju bismo, naravno tek u šali, mogli nazvati književnostilskim i ideološkim inspektorijatom ili carinom; svakako za kontrolirano i dozirano propuštanje zapadnih književnostilskih fenomena, za neku vrstu prijevremene revizije i ocjene što bi nam i koliko od pojedine literarne struje moglo koristiti. Do poznatoga sukoba došlo je upravo zato što se sve odvijalo bez kontrole i postupnoga i pravodobnoga obavješćivanja kulturne javnosti o modernističkim strujama. Mladokritičari nisu znali odrediti pravi *timing* za inoviranje književne stilske i idejne slike, »stari« se nisu u svemu snašli, ostali su zatečeni količinom formalnih i idejnih pomaka, i sukob je bio neizbježan. Krnic nije smatrao kao »mladi« da će preuzimanjem zapadnih stilema i ideologema i njihovim podgrijavaњem na domaćoj vatri hrvatski narod biti bliže europskoj ili možda svjetskoj zajednici kulturnih naroda. Koncept kozmopolitizma za njega nije bitno prelazio granice slavenskoga svijeta (»ponosni možemo biti što smo mi grana jednog velikog slavenskog stabla«, v. rukopis iz Dežmanove ostavštine, str. 29), a politički mu je ideal bilo nešto što bi se moglo nazvati hrvatskom samostalnošću u okviru zajednice s drugim južnoslavenskim narodima, Srbima ponajprije, otprilike onako kako je to proklamirala i »Narodna misao« s početka Krnicove kritičarske karijere (uži koncept jugoslavenskoga federalizma koji je u svojoj »punjoj« verziji s ujedinjene tri nacije inače opće mjesto modernističkih proglašavanja i programa). Nešto je pak sasvim drugo upoznavati zapadnjački književni život, pisati i razmišljati o njemu, učiti od njegovih protagonista kada je to umjetnički i stručno poticajno i funkcionalno, uostalom, sam je Krnic bio jedan od vodećih prevoditelja s francuskoga i, što je u to vrijeme bilo rijetko, s engleskoga jezika.

Daljnji načelni problem »mladih« i »starih« bio je u tome što su i jedni i drugi pobrkali pojmove »stari« i »mladi« s pojmovima »dobra« i »loša« književnost. Odbacujući automatizam spajanja »stari-loše« i »mladi-dobro«, poučava Krnic kako je svaka dobra literatura, došla ona s ove ili one strane, uvijek i mlada literatura, jer pretpostavlja novi društveni kontekst, novu recepciju i nova tumačenja. Proglašavanje apriori samo vlastite književne struje valjanom i dobrom u potpunosti je pogrešno, pa takvo rastezanje mode i trendova u modernista Krnic naziva sno-

bizmom i kicošenjem. Cijeli je spor konačno besmislen jer obje skupine pokazuju duboko neshvaćanje društvene i kulturne situacije u kojoj se nalazi Hrvatska: ispovijedanje jedne estetske, filozofske i/ili uopće svjetonazorne matrice ne može biti kriterij razlikovanja »starih« i »mladih«, jer je u Hrvatskoj, zbog specifičnih zaostalih prilika, sve novo i sve mlado, i ono što propagiraju »mladi« i ono čega se drže »stari«. Novi su i Darwin, i Spencer, i Nietzsche, ali je još uvijek »mlad« i Tolstoj i njegovi kršćanski nazori. S obje strane, naposljetku dovršava Krnic, zanesen pomirbenom porukom, mora biti više susretljivosti i popustljivosti, jer Hrvatska »nema preveć sila, da bi neke en bloc odbijala od rada«. ¹⁷

Bili su to prigovori stručne, književnokritičke prirode na neke od programatskih intencija odnosno praktičnih poteza »mladih« proisteklih iz njihovih proglaša i manifesta. Međutim, stječe se dojam da to ipak nisu bili pravi ili barem ne ključni razlozi njegova odbijanja aktivnijega sudjelovanja u modernističkom pokretu. U već spomenutim tekstovima iz »Narodnih novina« (iako samo u naznakama), a otvoreno i zaokruženo u predgovoru svojoj prozi u stihovima *Janko i Bianka* iz 1907, Krnic konačno iznosi zašto tolika njegova netrpeljivost spram »mladih«, zašto ih nije volio. ¹⁸ Razlozi interpersonalni, zapravo neknjiževni, a s druge strane tako tipični za hrvatski književni život u kojem su iznad kulturnih i umjetničkih osobni interesi, političke partije i općedruštveni utjecaj. Evo što u predgovoru rečene knjige Ivan Krnic piše svome alter egu Mihaelu Gorskom: »Čemu Vi uobće pišete? Vaša je literatura sasvim suvišna u Hrvatskoj. Vi se ne znate prilagoditi nijednoj stranci, vi ne znate biti ni 'stari' ni 'mladi', pa šta ćete Vi nama dakle? A ako Vas mi ne priznamo — mi, oficijelna literatura — šta ste za sve čitatelje? (kojih i onako nemate!). Ništa, umišljena veličina, koja tobože teži za slobodnom književnosti! Puf! Strašne li riječi! Već sam Vam prije dokazao, da to ne vriedi ni pišljiva boba. Zašto se ne ugledate u svog desetgodišnjeg druga Ivanova. This is a clever man! Što ti dođe pod ruku, tim se posluži pa samo hrlo napried, udaraj lievo i desno, ruši i obaraj, što ne valja i što valja, na kraju te čeka pobjeda i — apoteoza. Od 'kneginje Jelene' skokni Marulić-Šenoinom slavom do 'Zlatareva zlata', od bolnih pokliča 'Protiv struje' do teatarskih polemika, od 'tam-tama' na 'Maticu Hrvatsku' do obzirna redaktora 'Obzora', sve to udesi zgodno i bučno, pa eto te gazdom u našoj literaturi! Kakvo zlo, što je od svega toga ostala zbrka i pustoš?! Kakvo zlo, što se je zbog toga naše občinstvo posve odbilo od književnosti, kakvo zlo s tim više, što je Ivanov danas odlučna ličnost u

politici?! Semper Augustus!»¹⁹ Nakon ovih riječi i javne podrške A. G. Matoša u »Hrvatskoj smotri«, koji je, zbog svoje stalne netrpeljivosti spram »Savremenika« u kojem je Heimrl inače oštro napao *Janka i Bianku*, jedva dočeka da opali po oportunisti Ivanovu,²⁰ Krnic je konačno završio s »mladima«, imenovao je krivce i otvoreno izrekao svoje razočaranje činjenicom da su glavni akteri jedne i druge strane — a to su Milivoj Dežman i Jovan Hranilović — iskoristili književno-ideološki sukob za svoje vlastite interese i političke prohibitke.²¹ Sukob je bio njihova opsjena, razrađen i sračunat da im posluži kao tribina za kasnije eventualne društvene i političke pozicije, što se naročito odnosilo na prvaka pokreta Ivanova, s kojim je Krnic i nakon svega ostao u prijateljskoj korespondenciji, kako to potvrđuju pisma iz Dežmanove ostavštine, što ne znači da mu to ovaj nije — ili nije mogao — zapamtiti i zamjeriti. Naime, kada je tri godine poslije, 1910, Krnic molio Ivanova da mu objavi spomenutu studiju o kritici i književnosti moderne u jubilarnom broju »Obzora«, ne nailazi na potvrđan odgovor i tekst ostaje neobjavljen. Što je presudilo — slaba sadržajno-kompozicijska struktura Krnicova teksta ili loš stil što je sve zahtijevalo dodatni redaktorski napor, možda koncepcija jubilarnoga »Obzora« koja nije propuštala obradu tako zasebnih, ponešto prevladanih tema o književnosti ili tek činjenica da se Ivanov još dobro sjećao predgovora knjizi *Janko i Bianka* — teško je danas znati! Studija je, u odnosu na oštri kritičkoemocionalni karakter predgovora, smireni komentar književne situacije na prijelazu stoljeća, možda i prešutna isprika Ivanovu koja ipak nije pomogla objavljivanju teksta. U studiji se ne navode konkretna imena, a glavna je teza kako je u temelju sukoba bila razlika u svjetonazorima između »starih« i »mladih« te pomanjkanje informacija, u svih sudionika, o europskim modernističkim strujanjima i stanju u znanosti i humanistici, a ne politički interesi ove ili one skupine ili želja pojedinaca za osobnom promocijom.

O »starima« i »mladima« nakon toga Krnic više nije pisao, pokret je davno prestao postojati, a i sama se književna moderna bližila svome kraju. Nalazeći se cijelo vrijeme između dvije struje, ne pripadajući ni jednoj od njih i ne priznavajući nijednoj prevagu ili još manje pobjedu, Krnic je na primjeru vlastita izbora kritičarskoga djelovanja i shvaćanja tadašnje umjetničke prakse uspio u dobroj mjeri ostvariti, svakako bolje od većine »mladih« i etiketiranih modernista, neke od uporišnih zamisli i zahtjeva njihova programa: koncept individualizma i težnju za slobodom književnika.

BILJEŠKE

¹ Mislim tu na sljedeće autore i radove: Antun Barac, *Hrvatska književna kritika*, JAZU, Zagreb, 1938 (monografija); Vlatko Pavletić, *Hrvatski književni kritičari I-II*, Školska knjiga, Zagreb, 1958 (antologija s uvodnim bilješkama o izabranim kritičarima; prvenstveno namijenjeno srednjoškolskoj i studentskoj publici na što upućuju tumači-komentari iza pojedinih odabranih tekstova); *Hrvatska književna kritika V. Nehajev i suvremenici*. Predgovor napisao i izbor izvršio Šime Vučetić. Matica hrvatska, Zagreb, 1964 (opći zbornik kritičkih tekstova iz moderne); Ivo Hergešić, »Hrvatska moderna. Kritika i kritičari«, u: *Panorama hrvatske književnosti XX. Stoljeća*, prir. Vlatko Pavletić, Stvarnost, Zagreb, 1965, str. 221-248 (sam naslov knjige — »panorama« — govori o karakteru književnopovijesnih napisa u njoj); *Hrvatska moderna. Kritika i književna povijest*. Priredio Miroslav Šicel. Edicija Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 71, Zora-Matica hrvatska, Zagreb, 1975 (antologijski izbor s općim uvodom o kritici za razdoblja moderne i s uvodnim bilješkama o uvrštenim kritičarima); Miroslav Šicel, *Povijest hrvatske književnosti, knj. V. Književnost moderne*. Liber, Zagreb, 1978. (Dio monografije posvećen kritici sadržajno se nimalo ne razlikuje od prikaza u PSHK — uglavnom su preneseni cjeloviti tekstovi, koji su tek mjestimice prošireni detaljnijim opisima već poznatih problematskih mjesta karakterističnih za cjelinu kritičkoga pristupa u moderni, odnosno za pojedine kritičarske opuse.)

² Stanko Lasić, »O literarno-historijskom metodu u djelima prof. dr. Antuna Barca«, *Almanah Pogledi* 55, Zagreb, 1955, str. 3-69. Ante Stamać, »Antun Barac — pretražitelj hrvatske književnokritičke misli«, u: *Barčev zbornik*, Zavod za znanost o književnosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1984, str. 43-55. Vida Flaker, »O Barčevoj metodi u 'Hrvatskoj književnoj kritici'«, *ibid.*, str. 91-101.

³ »Kolege Barčevi pamte ga po beskrajnim, samozatajnim listanjima hrvatske peridike, u divna proljetna jutra i bujne jesenske sutone. Pamtim i sam brojne kutije bibliografskih ispisa Barčevom rukom; pamtim ih još iz godina kad je Leksikografski zavod započeo svoju sistematsku bibliografiju (...); promatrao sam te knjige i s tugom razmišljao o tom prisilnom 'bavljenju koječim' koje je za Barčev rad bilo nezaobilazno, a koje, eto, u moje doba postaje tragično suvišna investicija... Sve je Haler imao pravo. Ali povijest hrvatske književnosti nije napisao on; nego ju je, autoritativno, započeo Barac.«, Ivo Frangeš, *Antun Barac*, Zavod za znanost o književnosti-Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1978, str. 28.

⁴ »... istina je to, da su ponajbolji kritičari oni, koji su u sebi znali sačuvati što više djetinjske jednostavnosti i naivnosti. Jer da se umjetnost shvati, treba ju osjetiti, a osjeća ju samo čuvstvo.«, [I[van] K[rnic], »Dajte djeci što je njihovo« [Prikaz pjesničke knjige Josipa Milakovića *Staze i putovi*], *Narodne novine*, LXVII/1901, br. 4 (5. siječnja), str. 1-2.

⁵ Radovi Barca i Vučetića navedeni u bilj. 1.

⁶ »Hrvatska kritika«, *Narodna misao*, Zagreb, br. 23, 1898. Tekst je poslije otisnut još na dva mjesta: Milan Marjanović, *Hrvatska moderna. Izbor književne kritike. Prva knjiga (1897-1900)*, Zagreb, JAZU, 1951, str. 171-176, te u navedenoj knjizi iz edicije Pet stoljeća hrvatske književnosti koju je priredio Miroslav Šicel, str. 133-138 (vidi bilj. 1).

⁷ O općim težnjama i programatskim stavovima »mladih«, o konceptualnim premisama modernističkoga pokreta najbolje je konzultirati uvodnu studiju Vide Flaker u autoričinoj knjizi *Časopisi hrvatskoga modernističkoga pokreta*, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb, 1977, str. 7-79.

⁸ Ivan Krnic, »Stari i mladi«, *Narodne novine*, LXVI/1900, br. 203 (5. rujna), str. 1-2.

⁹ Ivan Krnic, »Dekadentske težnje u hrvatskoj literaturi«, *Narodne novine*, LXVI/1900, br. 178 (4. kolovoza), str. 1-2. Ivan Krnic, »Stari i mladi« (vidi bilj. 8). Ivan Krnic, »Modernističko slavlje. Zadnje poglavlje. Napisao Srđan Tucić«, *Vienac*, XXXII/1900, br. 48 (1. prosinca), str. 753-755. Ivan Krnic, »O ukusu. Causerie«, *Narodne novine*, LXXIII/1907, br. 180 (7. kolovoza), str. 1-2. Fedor Ivanović [pseud. Ivana Krnica], *Nešto o našoj modernoj kritici i književnosti*, rukopis iz ostavštine Milivoja Dežmana Ivanova, Odsjek za povijest hrvatske književnosti HAZU, Zagreb; priređeni rukopis objavljen je kao integralni dio moga priloga »Nepoznati rukopis Ivana Krnica o kritici i književnosti hrvatske moderne« u zborniku *Dana Hvarškoga kazališta* za godinu 2000. (knj. XXVII)

¹⁰ Ivan Krnic, »Truli dom, drama u tri čina, napisao Srđan Tucić«. (Rubrika *Naša pisma.*) *Nada*, God. IV/1898, br. 20 (15. listopada), str. 316-318; br. 21 (1. studenoga), str. 332-333. Ivan Krnic, »Mihovil Nikolić i Srđan Tucić. Knjiga života«. *Ibid.*, God. VI/1900, br. 2 (15. siječnja), str. 31-32; br. 3 (1. veljače), str. 47. Ivan Krnic, »Modernističko slavlje. Zadnje poglavlje. Napisao Srđan Tucić«, *Vienac*, XXXII/1900, br. 48 (1. prosinca), str. 753-755.

¹¹ *Ibid.*, str. 753.

¹² Ivan Krnic, »Vjenceslav Novak. Dvie pripoviesti«, *Mladost*, 1898, Sv. 6, str. 292-293.

¹³ U *Životu* je Krnic objavio dvadesetak različitih priloga, od bilješki o novim knjigama i esaja do prijevoda i glazbene kritike, vidi o tome navedeni rad V. Flaker (bilj. 7), naročito str. 159-203. O karakteru »Života«, slično kao Krnic, govori i Milan Marjanović: »'Život' je izišao (...) bez ikakva teoretskog literarnog ili umjetničkog programa. (...) U 'Životu' ima manje sumornih i dekadentnih radova, u poeziji odskaču vedre boje i radosni tonovi (...) 'Život' je slobodna tribuna za slobodne književnike, pa tako i za kritiku; tribuna moderna, ali ne naročito 'modernistička'«, nav. rad u bilj. 6, str. 50.

¹⁴ »Prije desetak godina htjeli smo da budemo hipermoderni, ali smo pobrali tek neke mrvice sa stola gospodnjega. Pariz je u to doba dao parolu: 'Simbolizam i dekadentstvo su na dnevnom redu'. (...) Od naših književnika malo je tko proučavao djela tih pisaca (Fran-

cuza, op. a.), nego ih upoznaše preko njemačkih prevoda, a još više preko ocjena i prikaza, što su ih pisali njemački pisci«, Ivan Krnic, »O ukusu. (Causerie)«, *Narodne novine*, God. LXXIII/1907, br. 180 (7. kolovoza), str. 1-2; cit. str. 2. O tome kako iza imena pojedine literarne struje, da bi ona u određenoj sredini zadobila visokih umjetničkih dometa, mora stajati »veliko čuvstvo«, i kako je nedostatak »velikoga čuvstva« uzrok slabih modernističkih djela u hrvatskoj književnosti, vidjeti nav. rad »Stari i mladi« (bilj. 8).

¹⁵ »U ovo par zadnjih godina, razvila se je naša hrvatska kritika do zamjerne visine; ali pitanje je sada — je li od toga što stalna za naš duševni razvitak i narodni život ostalo? Može se reći da je naša kritika postala sada u ono zadnjih 10 godina više univerzalnija, ali kraj toga manje hrvatskija. (...) Karakteristično je stoga što je rekao Brandes, vrstni danski kritičar, da književnost i kritika akoprem se bave sa zajedničkim čovječanskim idealima ipak mora biti narodna; to jest ruska, francuska, njemačka, talijanska itd., tek po tom koloritu postaje karakteristična. Tako bi i naša kritika morala biti narodnija. (...) Kod Rusa Tolstoj, Turgenjev, Dostojevskij, kod Poljaka Slovacki, Mickiević, Sienkiević morali bi nam biti veći uzori nego razni francuski ili njemački moderniste. (...) Osobito mi Hrvati moramo nastojati da se ne utopimo u tuđem moru. Mi nismo niti politički slobodni, konzekventno iz toga, niti fizički, budimo barem u književnosti duševno slobodni (...)«, nav. Krnicov rukopis (bilj. 9), str. 1,2, 29.

¹⁶ »Mlađi naši kritičari usvojili su si neke nazore pak pišu: 'ovo je djelo naturističko ono je simbolizam ono realizam itd.'. Nu to ne bi niti toliko škodilo, da se književni produkti kritiziraju sa gledišta tih velikih i markantnih struja u književnosti i kritici, ali si naši kritičari uzurpiraju takove kovanice da nastaje zbrka pojmova i tako umjesto da se stvar prikaže jasno, meće se na kalupe raznih izama (...). Pa baš zato, što se kod velikih naroda kao što su n.pr. Nijemci ili Francuzi piše već pedeset godina o uplivu naravoslovnih znanostih na književnost i filozofiju, a potom i na život sam; kod nas se to nije niti spominjalo, dok se nisu mladi pojavili, naši mladi književnici nisu mogli to naglasiti ali to je bila dužnost kritike. Naši mladi kritičari morali su tu promjenu u svjetskim nazorima kod pisaca zapaziti te im je bila dužnost upozoriti da je novo naziranje na svijet i život stvorilo 'Modernu' .«, ibid, str. 2, 14/15.

¹⁷ Odlomak je zapravo kratki prikaz temeljnih stavova iz Krnicova članka »Stari i mladi« (v. bilj. 8).

¹⁸ Mihael Gorski [Ivan Krnic], *Janko i Bianka, novela u stihovima, i Poetična ićindijuša*, Tisak Nakladnog zavoda Ign. Granitz, 1907.

¹⁹ Ibid., str. VII/VIII.

²⁰ »Ako gospodin Ivanov nije kao pisac baš mnogo poslužio literarnom modernizmu, modernizam je — kako vidimo — izvrsno poslužio njemu. (...) Izreći dakle danas otvoreno svoje mišljenje o tom protistrujskom, samotničkom autoru, piscu knjige *Protiv struje*, znači izazvati proti sebi sve te male i velike atome i opasne mikrobe, polustruje i struje, proti

kojima taj snažni, a dramatski, upravo tragični duh tako dugo i tolikim ljudskim pregorom i heroizmom pliva, pliva i pliva, plovi, plovi i plovi. Ako se Krnic otvoreno (...) nepovoljno izrazio o ovome zanimljivom modernisti kao tipskom reprezentantu novog pokoljenja, zar zato da ga jedan Heimrl žigoše u ime uvrijeđenog morala i Savremenik da ga upućuje na mjesta kamo i g. Dežman ide pješice? Zar dotle dođosmo, da nam se još za njihovog života izvjesni štreberi nameću kao svete, nepovrjedive, sakrosantne i vladarske osobe?«, A. G. Matoš, »Savremenik i Društvo hrvatskih književnika«, *Hrvatska smotra*, knj. 4, 1908, str. 157.

²¹ U ocjeni sukoba kao političkointeresnoga, (polu)privatnoga Krnic nije bio usamljen. U poznatom članku »Canossa moderne« (1906) Nehajevljević je zaključak na istom tragu, postavljen doduše načelnije: »I tu se dogodilo te se u borbu između 'starih' i 'mladih' — kao u svaki gotovo pisani boj u nas — uvuklo nesretno polemiziranje u stilu političkih prepiraka. Od teorije do osobnosti, od osobnosti do grubih izreka. Nizak ton naših dnevnih novinskih svađa zarazio je i književnost; a mizernost sveg našeg života dala je i samoj prepirci sadržaj dostojan zakutnog malograda.« cit. prema *Hrvatska književna kritika V. Nehajev i savremenici*. Predgovor napisao i izbor izvršio Šime Vučetić. Matica hrvatska, Zagreb, 1964, str. 78.

Konkretniji je bio Milan Ogrizović godinu dana poslije, otprilike u isto vrijeme kada izlazi i Krnicova knjiga: »Tko ne bi znao, da je Hranilović bio također jedan od glavnih sukrivaca razkolu 'starih' i 'mladih' umaćući višeputa svoje pero u žuč, taj bi još ova dva članka njegovu u 'Kolu' mogao smatrati onim, što nisu, a što hoće da jesu, to jest živom brigom za napredak hrvatske knjige, kojoj prijeti opasnost od tuđinski odgojenih modernista. Uza sve uvjeravanje piščevo ne mogu mu to vjerovati. Neprijatelj sam citata, ali ovdje dobro pristaje jedna misao iz zloglasnoga Nietzsche-a: 'Was jemand *ist*, faengt an, sich zu ver-rathen, wenn sein Talent nachlaesst, — wenn er aufhoert, zu zeigen, was er *kann*' (Jenseits von Gut und Boese, 130)«, Milan Ogrizović, »U kolo! Uz Matičino »Hrvatsko kolo«, prve dvie knjige«, *Hrvatska smotra*, knj. 2, 1907, str. 158-162; 200-205; 285-290; cit. str. 289.